

Nr 40

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753); given Stockholms slott den 1 mars 1968.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

GUSTAF ADOLF

Svante Lundkvist

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att möjliggöra valkretsindelning i kommun som består av geografiskt åtskilda områden föreslås i propositionen sådan ändring av 9 § kommunallagen att avsteg skall kunna göras från den f. n. obligatoriska föreskriften i paragrafen att valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje.

Ändringen föreslås träda i kraft omedelbart.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753)

Härigenom förordnas, att 9 § kommunallagen den 18 december 1953¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

9 §.

För val — — — — — inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kan beräknas komma att utse minst tio fullmäktige med tillämpning av vad i följande stycke sägs; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets *skall kunna* avslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen kan beräknas bli lika fördelat på de särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kan beräknas komma att utse minst tio fullmäktige med tillämpning av vad i följande stycke sägs; att delar av samma by eller hemman ej utan synnerliga skäl förläggas till olika valkretsar; att varje valkrets *om möjligt utformas så, att den kan* avslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela kommunen kan beräknas bli lika fördelat på de särskilda valkretsarna i den mån det utan olägenhet kan ske.

I varje — — — — — genom lottning.

Om indelning — — — — — i ärendet.

Beslut om — — — — — nästa val.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av 9 § se 1959: 61.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms
slott den 1 mars 1968.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, JOHANSSON, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Lundkvist, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändrad lydelse av 9 § kommunallagen* och anför.

Enligt 9 § första stycket kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) (KL) skall kommun med mera än 40 000 invånare delas in i valkretsar för val av fullmäktige. Är folkmängden mindre men överstiger den 10 000 invånare, får valkretsindelning ske om det anses lämpligt. Kommun med högst 10 000 invånare får delas in i valkretsar endast om synnerliga skäl föreligger.

För valkretsindelningen gäller enligt 9 § andra stycket KL två obligatoriska föreskrifter, nämligen att valkrets skall kunna beräknas komma att utse minst tio fullmäktige och att valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje. Mandaten fördelas mellan valkretsarna efter ett proportionellt system (9 § tredje stycket).

Valkretsindelningen och fördelningen av mandaten mellan valkretsarna görs av länsstyrelsen efter framställning eller hörande av fullmäktige (9 § fjärde stycket).

Föreskriften att valkrets för val av fullmäktige skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje tillkom år 1909 i samband med att det proportionella valsystemet infördes (prop. 1907: 29, 1SäU: 4 och 6, rskr 148).

År 1909 infördes motsvarande föreskrift också för den landstingskommunala valkretsindelningen (prop. 1907: 30, 1SäU: 4 och 6, rskr 148). Den togs upp i princip oförändrad i lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting. Med anledning av att i ett fall bestämmelsen inte kunde iakttas på grund av andra obligatoriska föreskrifter för landstingskommuns indelning i valkretsar — en landskommun som inte hade tillräckligt befolkningsunderlag för minimiantalet mandat åtskildes från den övriga delen av lands-

tingskommunen av en stad som obligatoriskt skulle bilda egen valkrets — ändrades bestämmelsen så att den inte längre blev obligatorisk. Den skulle tillämpas bara om det var möjligt (prop. 1950: 36, KU1, rskr 13). I förarbetena till lagändringen framhölls att det förhållande som hade uppstått i det aktuella fallet uppenbarligen inte var tillfredsställande. Det kunde inte uteslutas att samma situation skulle kunna inträffa inom ett annat län. Några farhågor för att ändringen skulle få vidare konsekvenser ansågs inte behöva hysas (prop. 1950: 36 s. 6). — Bestämmelsen gäller oförändrad enligt 11 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319).

Enligt fastlagda riktlinjer (prop. 1961: 180, KU 1962: 1, rskr 64) skall framtida kommunsammanläggningar och vissa ändringar i den kommunala indelningen ske enligt planer som Kungl. Maj:t fastställt. De sålunda planerade kommunerna utgör i allmänhet block av nuvarande kommuner eller delar av kommuner.

Kommunsammanläggningar enligt dessa planer förutsätts i regel ske på frivillig grund. Det inträffar inte sällan att några kommuner inom ett kommunblock enas om sammanläggning men att återstående kommun eller kommuner inom blocket vill vänta med samgåendet till en senare tidpunkt. Undantagsvis kan inträffa att kommun som förutsätts bli bildad genom en sådan partiell sammanläggning består av geografiskt skilda områden. Därvid kan det bli omöjligt att tillämpa bestämmelserna om valkretsindelning. Skall kommunen delas in i valkretsar och är befolkningsunderlaget i något av områdena inte tillräckligt för tio fullmäktigmandat kan nämligen föreskriften att valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje inte iakttas.

Frågan om en sammanläggning som inte omfattar ett helt kommunblock bör komma till stånd skall — liksom frågor om andra primärkommunala indelningsändringar — bedömas enligt lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Av 3 § följer att sammanläggning av kommuner som är överens härom skall komma till stånd om indelningsändringen bedöms vara fördelaktig bl. a. för den kommunala förvaltningen eller den ekonomiska utvecklingen i orten eller kan beräknas medföra utjämning i kommunala bördor. Den omständigheten att kommun som förutsätts bli bildad genom sammanläggningen inte utgör ett geografiskt sammanhängande område torde inte i och för sig vara något hinder mot sammanläggningen.

Av vad jag har sagt nu framgår att det kan komma att bildas kommuner där en valkretsindelning inte kan göras så att både föreskriften att valkrets skall ha minst tio fullmäktigmandat och föreskriften att valkretsen skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje kan iakttas. Förhållandet är uppenbarligen inte tillfredsställande. Bestämmelsen att valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje bör därför ändras

på samma sätt som motsvarande bestämmelse om den landstingskommunala valkretsindelningen ändrades år 1950. Det bör alltså sägas i 9 § andra stycket KL att varje valkrets om möjligt skall utformas så, att den kan omslutas med en sammanhängande gränslinje. När avsteg görs från huvudregeln bör det självfallet inte göras större än som är nödvändigt.

Ändringen bör träda i kraft omedelbart.

Hemställan

I enlighet med det anförda har inom kommunikationsdepartementet upprättats förslag till *lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753)*.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga lagförslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten